VIIKONVAIHDE

PERJANTAIVIERAS

Mätäkuun juttu

Vuoden 1801 kesäkuussa Porin kaupunki paloi maan tasalle kirkkoa ja yhtä mökkiä lukuun ottamatta. Melkein heti palon jälkeen ehdotettiin, että kirkon ympärillä oleva ahtaaksi käynyt hautausmaa siirrettäisiin kaupungin ulkopuolelle niin sanottuun Hamppustenmäkeen, jossa siihen asti oli ollut tuulimyllyjä.

Perusteluna tälle siirrolle todettiin, että vanha hautausmaa ”oli tyyninä ja kosteina kesinä suuresti edistänyt liikkeellä ollutta mätäkuumetta”.

Oli siis olemassa aiempien kesien kokemuksista peritty yleinen käsitys ”mätäkuumeesta”, jota kosteus ja seisova ilma levittivät. Haavat märkivät ja tulehtuivat tuolloin helposti. Erityisesti helteisinä loppukesinä, jolloin kasvillisuus oli saavuttanut täyden mittansa ja huokui ilmaan kosteutta, olivat myös taudinsiemenet tarttuvia, kunnes ilmojen viilentyminen, syksyn kuivuus ja luonnon vetäytyminen kohti talvista lepotilaa ”puhdisti ilman”.

Tämä jakso on vanhan kansan mukaan mätäkuu tai mätäpäivät. Mikael Agricola kertoo sen ulottuvan 6. päivästä heinäkuuta elokuun 17. päivään, eli jakso kestäisi noin kuukauden ja kymmenen päivää. Nykyisen käsityksen mukaan kuun pitäisi olla määrämittainen ollakseen kuu, jolloin mätäkuuksi käsitetään aika 23.7.–23.8.

Horoskoopissa aurinko viipyy tuolloin leijonan merkissä. Tuolloin liha ja kala helposti pilaantuvat ja haavat ja puremat eivät parane. Nimitys on osuva, sillä loppukesän olosuhteissa lisääntyvät mädättäjäbakteerit, homeet sekä lahottajasienet.

Vuonna 2009 Töölön sairaalan kirurgit tekivät tilastollisen tutkimuksen mätäkuun aikana tehdyistä leikkauksista ja totesivat, että mätäkuun aikana on kaksinkertainen riski saada niin sanottu syvä leikkaushaavainfektio. Eli mätäkuu on luonnontieteen kannalta totta.

Suomessa, Ruotsissa ja Virossa kalenteritermi mätäkuu/rötmånad/mädäkuu katsotaan nykyään käännösvirheeksi alasaksan sanasta Rodendage (tanskaksi rodendagar), joka sananmukaisesti tarkoittaa ”koiranpäiviä”. Yläsaksaksi sama ajanjakso onkin Hundstage, englanniksi dog days ja latinaksi dies caniculares. Mutta mistä koirasta tässä on kysymys?

Tuo koira on taivaan kirkkain kiintotähti Sirius, jonka ikivanha nimitys monissa kielissä on Koira, Koiratähti, tai tähdistön mukaan Jousimetsästäjä Orionin koira. Sen ilmestymistä aamutaivaalle seuraa syyskesän kuumin jakso.

Välimeren leveysasteilla Sirius tuo mukanaan niin kovan kuumuuden ja kuivuuden, että kasvillisuus surkastuu ja kulottuu. Näitä turmion päiviä on Euroopassa kutsuttu koiranpäiviksi, koska niiden aiheuttajaksi katsottiin nouseva Sirius eli Koira.

Mätäkuun aika on myös käytetty hyväksi. Jos kerran vesat ja taimet menestyivät mätäkuun aikana huonosti eli niiden kasvuvoima oli heikoimmillaan, kannatti talonpojan perata niittynsä juuri tuohon aikaan sekä vesoa pajut pois ojista ja pellon pientareilta. Tätä tietoa sovelsivat myös saksit, jotka kutsuivat kaskeamiseen sopivinta puunkaato- ja juurimisaikaa nimellä Rodendage, Rodenmonat, josta koko käännösvirhe lähti.

Suomalaisittain mätäkuun jutulla on moderni sivumerkitys. Heinäkuun puolen välin jälkeen sanomalehdissä on pulaa uutisista. Lehtijuttuja ja uutissähkeitä tekevät kuitenkin virkeät nuoret kesätoimittajat.

Silloin uutisia ja juttuja tehdään kaiken maailman kummallisuuksista, luonnonoikuista ja kuriositeeteista. Kaikkien aiheiden todenperäisyyttäkään ei aina ehditä tai pystytä tarkistamaan. Muuan tällainen uutisaihe oli Ruokolahden leijona vuoden 1992 kesällä. Tuo leijona lienee ollut Venäjän puolella junaonnettomuudessa karkuun päässyt Puna-armeijan lemmikkileijona. Eli tämä mätäkuun juttukin oli tosi!

JUHA KUISMA on lempääläinen ympäristökirjailija.

KANSAN SUUSTA

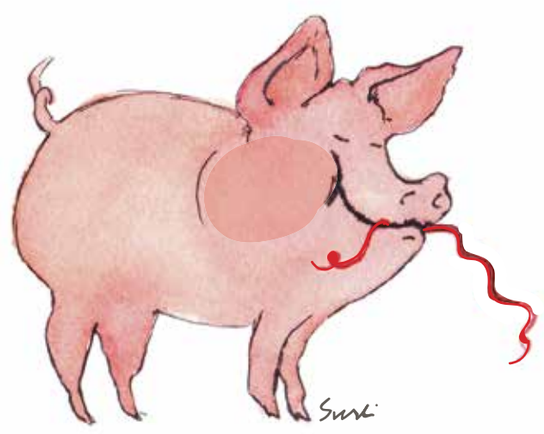

Vihreä ja punainen lanka

Tämän jutun punaisena lankana on kaksi väriä, punainen ja vihreä.

Legendan mukaan sankari nimeltä Theseus surmasi Minotauruksen labyrintin uumenissa. Ulos sokkeloista hän löysi seuraamalla punaista lankaa, jonka hän oli saanut rakastajattareltaan Ariadnelta.

Ennen vanhaan punaisesta langasta tehty kangas oli kallista. Kenties siksi soinilainen väitti, että punainen kauas loistaa mutta musta kaikki voittaa. Valtimolaisen mielestä punainen on korea mutta valkoinen hyvännäköinen.

Moni muistaa kiusallisen punastumisen tunteen pitäessään esitelmää äidinkielen tunnilla. Tämä sosiaalinen kasvojen punoitus piinaa etenkin nuoria. Iän myötä oireet yleensä häviävät.

Jos epäilee asian nostavan punan poskille, sen voi toimittaa kirjallisena, sillä kirje ei punastu, kuten Cicero kirjoitti.

Uutis- ja ajankohtaislehti Vihreän Langan punaisena lankana on vihreille arvoille perustuva politiikka. Lehti ilmestyy Helsingissä. Siellä lienee myös se paljon puhuttu punavihreä kupla, jota ei pidä sotkea punavihersokeuteen.

Vihreiksi saatetaan sanoa kokemattomia henkilöitä. Heitä ei pidä sekoittaa niihin vihreisiin, jotka kannattavat Vihreitä.

Ihminen voi olla vihreä kateudesta tai raivosta. Hän voi myös nähdä punaista esimerkiksi silloin, jos todellisen ympäristönsuojelun sijasta harjoitetaankin viherpesua.

TOPI LINJAMA

Kauko-ohjattava kone on kuin oikea taitolentokone pienoiskoossa.

Radio-ohjauslaitteiden hinnat ovat pudonneet muutamassa vuosikymmenessä murto-osaan aiemmasta.

Taistelulennossa käytettävät koneet saavatkin hajota. Paikkaus hoidetaan kuumaliimalla, ja kilpailu voi jatkua.

JUHA SORRI

Harri Pihl pitää rinneliidokeista, koska niissä on voiman tunnetta. Harrastus vie häntä ulkomaille, sillä Suomesta on vaikea löytää liidätykseen soveltuvia rinteitä. Kuvan sähköliidokki ei noussut maanantaina ilmaan rataksen hajoamisen vuoksi.

Lypsykarjatilallinen lennättää liidokkejaan hyvän tuulen perässä

Lennokkiharrastaja Uuraisilta on sekä työssään että vapaa-ajalla säiden armoilla, mutta tarkoituskaan ei ole päästä helpolla.

UURAINEN (MT)

Lennokit alkoivat kiehtoa **Harri Pihliä** yläasteella.

Elettiin 70-lukua, ja harrastus oli kaukana tavanomaisesta.

Polttomoottorilla toimiva lennokki maksoi tuhansia markkoja, ja rakentelu kysyi kärsivällisyyttä.

”Tyypillisesti tämä on yksinäisen puurtajan harrastus, sillä rakentaminen ja virittely vie paljon aikaa.”

Joillekin lennokkien rakentaminen on pääasia, mutta Pihl on aina pitänyt enemmän lennättämisestä.

Suotuisien ilmavirtojen metsästys on kuljettanut hänet Keski-Eurooppaan ja Itä-Viron rantatörmille.

Lennokkien teossa on vierähtänyt monta yksinäistä hetkeä ja toisaalta lauantai-iltoja ovat värittäneet taistelulennot ystävien kanssa.

Pihl on esimerkki siitä, kuinka yksi harrastus voi kantaa monipuolisuutensa ansiosta läpi elämän.

Tänään on kulunut noin 35 vuotta ensimmäisten liidokkien rakentamisesta.

Nyt ilmaan nousevan koneen ovat askarrelleet kiinalaiset. Moni muukin asia on muuttunut vuosikymmenten saatossa.

Rinnenopeuskilpailuissa käytettävät liidokit voivat olla kookkaita. Onttosiipisen, Tšekissä valmistetun liidokin siipiväli on lähes kolme metriä.

IRTIOTTOJA

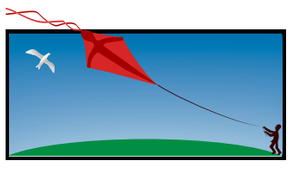

MT:n kesäsarjassa seurataan, miten ihmiset irrottautuvat arkisesta aherruksesta.

Sekopäistä pyörittelyä

Pieni taitolentokone kaartelee Pihlin ohjauksessa ohrapellon yllä. Se ei oikeastaan poikkea tavallisesta koneesta muuten kuin kokonsa puolesta.

Se syöksyy, tekee muutaman silmukan ja laskeutuu pehmeästi peltoon.

Hiehot tarkkailevat konetta etäisen kiinnostuneina. Niille taivaalla pörisevät lennokit ovat arkipäivää.

Pihl poimii käteensä koneen, joka on hänen mukaansa tehty lähinnä ”sekopäiseen pyörittelyyn”. Se ei ole tänä kesänä juuri nähnyt päivänvaloa.

Säät eivät ole olleet suotuisat työlle saatikka harrastukselle.

Pihl pitää muutenkin enemmän liidokeista kuin pörisevistä taitolentokoneista.

”Liidokit ovat näyttävämpiä ja niissä on voiman tunnetta”, hän miettii.

Liidokkeja löytyy pienistä paperiliidokeista siipiväliltään monimetrisiin jätteihin. Ne voivat olla radio-ohjattavia RC–liidokkeja tai vapaasti lentäviä malleja.

Pihliä miellyttävät erityisesti rinneliidokit.

Ne tarvitsevat kuitenkin tilaa ja ilmaa siipiensä alle. Lennätykseen sopivat rinteet ovat eteläisessä Suomessa pieniä ja harvassa.

Hyvän tuulen perässä Italiaan

Sopivien rinteiden metsästys vei Pihlin Italiaan vuonna 2009. Hän on matkalla maahan jälleen kolmen viikon päästä.

Alppien kupeessa on hedelmällinen Po-joen laakso, jossa tuuli nousee lämpimästä laaksosta ylöspäin. Olosuhteet liidokkien lennättämiseen ovat ihanteelliset.

Parhaat muistot harrastuksesta liittyvät juuri matkoihin.

”Italiassa ilta-auringon valaisemassa laaksossa mietin, miten olenkin joutunut tällaiseen paikkaan, tällaisten ihmisten kanssa.”

Paikallinen sanomalehtikin haastatteli Pihliä, suomalaista maanviljelijää, joka tuli maahan lennokkien perässä.

Sateet saattavat kuitenkin romuttaa lennätysmatkojenkin suunnitelmat. Se ei Pihliä hetkauta.

”Ei tätä siksi tehdä, että se olisi helppoa.”

Lajin kustannukset karisivat

Toisinaan Pihl harrastaa ystäviensä kanssa Laukaassa sisätiloissa taistelulentoa.

Hän näyttää tarkoitukseen itse tekemäänsä lennokkia: yksinkertaisinta mahdollista mallia, joka saakin mennä rikki.

Koneisiin kiedotaan serpentiiniä, ja pelin tarkoituksena on katkoa tai ryöstää muissa koneissa olevat serpentiinit. Ilmassa on yhtä aikaa 8–9 konetta, joista viimeisin ilmassa voittaa.

Automaattiset kuvauskopterit eivät sovi lennokkiharrastajien pirtaan. Ne edustavat kuitenkin uutta, halvempaa teknologiaa, joka on mullistanut harrastuksen. Litiumpolymeeriakkujen avulla koneet pysyvät ilmassa kauemmin.

Styroksin kaltaisesta EPP:stä eli vaahdotetusta polypropeenista rakennetut koneet ovat kevyitä ja kestäviä.

Radio-ohjauslaitteisto oli aiemmin kallis investointi, mutta nyt kustannukset ovat pudonneet murto-osaan. Tuhansista on tullut satasia tai jopa kymppejä.

Tikkakoskella tiukemmat säännöt

Lennokkien lennätystä säätelevät ilmailulaki ja sääntöjen paikalliset tulkinnat.

”Tikkakoskella on tiukimmat määräykset. Jos muualla olisi vastaavat säännöt, Helsingissä ei lennettäisi ollenkaan.”

Paikallinen lennokkikerho saa lennättää vain kaukana Lipeälammella.

Siksi Pihlkin harrastaa mieluiten omilla pelloilla.

Ilmassa mittasuhteet muuttuvat. Pian sataa taas, radio soittaa Eppuja. Laulu tavoittaa jotakin lajin tenhosta.

”Lensin matalla,
liian matalalla,
voi törmätä johonkin,
niellä koukun ja kohonkin.
Nousin ylemmäksi ja
kaikki hidastui,
muuttui pieneksi, ymmärrän,
koska näen nyt enemmän.”

TUULIKKI VIILO

LENNOKIT

Tekninen ja urheilullinen laji

Lennokkiurheilu on ilmailun monipuolisin laji, jossa voi kilpailla aina MM-tasolla saakka.

Tyypillinen harrastaja on noin 30-vuotias mies pääkaupunkiseudulta.

Suomessa on arviolta 20 000 lennokkiharrastajaa. Alan yhdistyksiä on noin 50. Kattojärjestöinä toimivat Ilmailuliitto, seurakunnat ja 4H-yhdistykset.

Laji rantautui Suomeen 1900-luvun vaihteessa. Aluksi lennätettiin liidokkeja, myöhemmin vuoltiin lentokoneita muistuttavia malleja.

Sotien aikana tarvittiin tunnistajia eri konetyypeille, jotta vältettäisiin omien koneiden ampuminen. Saksa ja Ranska ovat lennokkiharrastuksen aktiivimaita.

Vapaasti lentävät lennokit ovat kisoissa suosituimpia. Kilpailujen keskeinen tavoite on lennon kestoaika. Vapaasti lentävät lennokit voidaan jakaa voimanlähteen mukaan liidokkeihin, kumimoottorilennokkeihin ja polttomoottorilennokkeihin. Lajissa ei pidä vain osata tehdä ja säätää lennokkiansa vaan myös tunnistaa nousevat ilmavirtaukset parhaan lentohetken määrittämiseksi. Kilpailijoilta vaaditaan myös hyvää kuntoa.

Radio-ohjattua lennokkia voidaan ohjata kuin oikeaa konetta. Lajikirjo radio-ohjattavissa on hyvin laaja liidokeista moottorikoneisiin, helikoptereihin ja mallikoneisiin saakka.

Sähkölennokit ja teknologian kehittyminen ovat tuoneet lajin useamman ulottuville. Aiemmin koneet tehtiin hauraasta balsapuusta, nykyään EPP:stä ja hiilikuidusta, jotka kestävät kovempaa käsittelyä.

Lähde: Suomen Ilmailuliitto, lajipäällikkö Jari Lehti